

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 22. februarja 1865.

Gospodarske stvari.

O pokončevanju gozda.

Dodatek za Notranjsko, za ložki in planinski okraj.

Ne morem si kaj, da ne bi tudi jez nekoliko ne omenil o tem, kar se je v 3. listu „Novic“ Ipavcem pisalo zarad pokončevanja gozda. Moja beseda velja Notranjem.

Ako se misli na prihodnost, kaj neki bodo zanamci počeli in kje si zaslužka iskali za plačo davka in drugih potreb? Ker že zdaj nam tako trda gré za davke, kaj še le bo, ako v gozdu se ne bo nič več za kupčijo dobilo.

V tem stanu, kakor se zdaj z gozdom dela, je nemogoče, da bi ga toliko prirastlo, kolikor se ga pokonča.

Podoba je, kakor da bi bil gozd grajščakom in kmetom po vsem na prosto voljo dan; kdor več, ta več. Grajščak si pravico zagotavlja s tem, ker mora davek od gozda in logarje plačevati, kmet pa, da ima pravico in vžitek ali jus v gozdu; tako je vedna pravda med kmetom in grajščakom. Kdo ima prav, ne gré meni razsodba; toda to je gotovo, da kmet brez gozda je truplo brez duše. Nazadnje ne bota obá nič imela.

Preobširen bi bil moj spis, ako bi hotel na drobno popisati, kako se gozd pokončuje; naj tedaj le ob kratkem omenim.

Dobro se še spominjam pogovorov med kmeti; ni tega še 30 let, kar so se pogovarjali, da jelovega gozda bi utegnili zmanjkati, bukovega ne bo nikoli zmanjkalo. Res, stalo je še bukove pred 20 leti čez vés gozd lepo, kakor žito na polji. Naj se pa zdaj pogleda, kakošen je, in žalost in milota mora preleteti vsakterega, kdor je gozd pred vidil in pa zdaj??.. Zadosti! Vsakteremu trohnele klade in porobki glasno govore in tožijo nemilo sekiro, ki so jo nepremišljeni gozdnarji rabili. Pa ni se čuditi, ako se premisli:

1. Da so z jelovimi dogami gozd kvarili, ker iz enih teh vasí so si za kvatrnico za Trst in Koper najmanj vsak po dva voza sodov, bret, škafov in družih posod napravili; drevo je moralo posekano biti; ako se ni hotlo rado klati (cepiti), hajd! drugo posekati; ako še to ni bilo za rabo, hajd! tretje, četrto itd. Pa morebiti mislite, da je one že posekane drevesa, ko se mu niso hotle cepiti, za krlje ali za drugo korist domú vzeti? O kaj še! Tam na mestu je vse segnjilo. Drugi so sekali debele in lepe hojke za krlje in so si jih za zimo napravili; ker poleti jih niso mogli v tako slabem potu voziti, so ugodnje zime in snega čakali, da so jih potem domú vozili. Če pa ni bilo tri ali štiri zime zadosti debelega snega, ali pa je bil tako debel, da ga predreti niso mogli, so krlji v gozdu ostali in pregnjili,

da niso bili za rabo. Drugi so bili sopet oglarji in pelarji, pa so gozd s tem kvarili za majhen dobiček.

2. Mnogo lesa je bilo po nemarnem zapaljenega in požganega, ko so po dva ali trije hribje na enkrat pogoreli. Ker po takem na pogorelih kamnitih prostorih nič družega ni zrastle, kakor kako jivje in robidje, in ker so tla brez kamnja, na tacihi mestih k večemu Kraševci nekoliko ovác prerede čez leto, kjer trava velika zraste.

3. Kraševci, ali kakor jim pravimo, Čiči so sicer posebno veliko gozda pokončali, ker imajo veliko kupčijo s trami v Trstu; ti so delali z gozdom kakor ogenj; naj je hojka debela ali drobna, da je bila le ravna; obtesali so jo za Trst; deleč proti nam so čez hribe segali in vse preiskali in splenkali, karkoli je bilo ravnega dobiti.

Al kaj čas vsega ne pritira na vrsto! Na to so se tudi bukovi sodje lahko prodajali, potem bukove doge v bale povezane, ker še zdaj se ž njimi dobro kupčuje. Leta 1848 so pa bukove škotle ali blince po poldrug seženj dolge lahko prodajali; potem tudi bukove dile in žagance po dva sežnja dolge. S tem so še le bukov gozd prav uničili. Zdaj tudi bukove podnožnice (švelerje) za železno cesto izdeljujejo, z eno besedo, kar se dá v denar spraviti, vse se poseka. Pri tem se pa ne gleda na varčnost gozda, naj že ima grajščak ali kmet svoje delavce v gozdu; drevo se poseka, da pade na tisti kraj, da se laglje žaga ali cepi, naj se še toliko mladih drevesic polomi in potere; na to se še ne porajta. V korist od drevesa pride le to, kar se dá za doge izdelati, ako je pa za čoke namenjen, pa kar mu za žagance more drevo dati; ostalo pa, vrhi, veje, trske vse segnjije. Kar se tiče kupčije, mora kmet od grajščaka, naj je za doge ali žagance, vse kupiti, in sicer po taki visoki ceni, da mu prav malo dobička kaže, terpljenja pa dosti, ako si še kakega drevesa v kontrabant ne more spleniti. (Dal. prih.)

Kako naj bi se vredila prodaja govejega mesa?

Starodavna navada je, da gosposke ceno govedine odločujejo vsak mesec proti po prevdanku začasnih okoliščin. Enaka navada je bila tudi za hleb (kruh), pa se je opustila, in krušarji zdaj sami hlebu ceno nastavljajo. Enacega svobodnega ravnanja si želijo tudi mesarji.

To prašanje je bilo prevdarjano na vse strani v našem cesarstvu, tudi v drugih deželah. V nekterih mestih so mesarjem samim prepustili ceno staviti govejemu mesu in je že tudi tako ostalo; drugod so to pravico mesarjem zopet vzeli, ker so z mesno tarifo preveč poskočili. V Ljubljani in po vsi kranjski deželi morajo mesarji govedino sekati po ceni, ktero jim

gosposke od meseca do meseca stavijo; al žalibog! ta tarifa je le bolj na papirji; mesarji prodajo veliko mesa po vse drugi ceni. Oni, pa tudi tisti, ki ga kupujejo, dobro vedó, da je meso v raznih krajih života raznega okusa, tudi različne tečnosti; prodajajo tedaj bolje meso po viši ceni, in samo slabše istega goveda po predpisani tarifi. Od todi pa pride, da bolj revni ljudje, ki le po malem meso kupujejo, najslabše po enaki ceni dobivajo, kakor bogatini srednje meso, zato, ker ga več ob enem jemljejo. Krivica, ki se godí revežem pri takem vedenji, je očividna; zato terja pravica, da se ta reč tako-le poravna:*) Mesarjem naj se zapové, da morajo meso vsacega goveda razdeliti po vrednosti na tri dele. Prvi del naj prodajajo kakor morejo brez odločene tarife, toda na vsak kos mesa morajo pismeno naznaniti ceno in ga sekati po tej naznanjeni ceni. Drugi del, to je, meso srednje vrednosti, in tretji del, to je, meso zadnje vrednosti morajo prodajati po ceni, ki jo gosposka stavi, pa tudi te cene naj so nadpisane na dele mesa, kateri so pri njih na prodaj.

Kar se tiče priklade, je pomisliti, da, kdor jemlje meso prvega dela, ne gleda toliko na množico, temveč na dobroto mesa in juhe; njemu je tedaj vstreženo s kostmi, ki dajejo dobro juho; naj se jim daje toraj kosti za priklado. Kdor kupuje srednje meso, naj dobiva nekoliko mesnato priklado, in kupcem zadnje cene naj se daje bolj mesnate priklade, ker ti le gledajo na to, da imajo kaj jesti.

S takim ravnanjem utegne biti vstreženo mesarjem, pa tudi kupcem mesa. Tudi bi se odpravila napaka, da mesarji vkljub predpisani ceni vendar le prodajajo meso, kakor se jim poljubi.

S takim ravnanjem bi se tudi nekoliko spolnila želja mesarjem, sekati meso brez predpisane cene; in vendar bi se tudi obravnalo nespodobno povikševanje mesne cene.

Da pa mesarji morejo pošteno izhajati pri svojem rokodelstvu, je treba še tega-le: Prva potreba vsacega mesarja je, da je v svojem opravilu dobro izurjen, in da more kupljena goveda koj plačati. Kdor na upanje kupuje, drago kupuje, zato pa težko izhaja ali celó v svojo škodo kolje. Pa tudi to še ni dosti, da vsako govedo proti plača; temveč mu je treba imeti toliko gotovine, da si nakupuje o dobrih prilikah ob enem govedine za dalj časa, kar opravi tudi z manjšimi stroški. Ako mu je pa treba brenkovati in popivati po deželi za vsaki rep proti, se dobiček zmane, nazadnje v svojo škodo mesari, in kupcem slabo vstreza, torej ga naposled opustijo. Tako pa pride mesar na kant, pa ne zavoljo tega, ker meso mora prodajati po tarifi, ampak zato, ker se je opravila lotil, kteremu ni bil kos ne z vednostjo ne z mošnjo.

Dr. O.

Našim gospodarjem in gospodinjam.

* Smrt med krompirjem. V Kozlanih na Češkem je mlad krepák človek 11. dne t. m. nagle smrti umrl. Da bi se namreč prepričal, ali ne gnjuje krompir v hramih, kjer ga je bilo okoli 100 centov spravljenege, se podá v jamo, pa se nagloma ves omotičen zgrudi. Čez četrť ure pride mlajša sestra za njim in ga najde ondi na tléh. Brž letí ven in kliče ljudi na pomoč. Prvi mož, ki gré do njega, da bi ga spravil iz jame, se hipoma vrne, ker že je tudi čutil, da mu huda omotica žuga; s snegom so ga drgnili, da so ga zopet zdramili; mrtvega gospodarjevega sina pa so z moti-

kami in vrvi iz jame potegnili. Sopár krompirjev ga je zadušil. Pazite gospodarji in gospodinje, ki imate v zaprtih hramih veliko krompirja nakupičenega!

Starine slovenske.

Slovenska prisega v rokopisu leta 1661.

V registraturi nekdanjih kranjskih stanov se nahaja še dobro ohranjena čez 200 let stara knjiga pod naslovom „Einer Loblichen Landtschafft dess Hörtzogthumbs Krajn Jurament Buch“, v kateri je med drugimi prisegami v rokopisu tudi prisega za dačarja od leta 1661, ktera se tako-le glasi:

„Vi bodete Perfegli Bogu Vfigamogotschnimu sua-fchimi tremi perftmi, eno telefno perfego, de vi ene Vifoku Zaftite ali postenne Lontschafft V krainfki defcheli Perhod, kakor te ifte gori vfeti Praeiemlauez ali Mitldings Einnember (v Kokri) po tem vam danim podutfcheniu, ienu famerkaniu ali Tariffi Sueftu, ienu Prauitschnu, kuaifchim fueftim rokam, od Vfakteriga ofschete fflifsam noter Vfeti, ienu nikogar fafchonati, taifti perhod ali denarie fuefch veno fkrinizo vretfchi, ienu polofhiti, od tega pofchteno redlich, ienu richtik Raitingo derfchati, Na lete denarie tuga perhoda, fam nikar fetfchi, ali, ienu veliku manie drugam obernti, famutfch na ene Vifoku Zaftite Lontschafft gnadliuich Gospodou Verordentariau, ali nich derfcheotfchiga nar vigfchiga Praeiomlauiza, ali niega Nameftnika gdur taifti bode pegeruanie, ienu obiskaine, teifte denarie, fred enim famerkaniem ali Raitingo vfselei Zefch dati Ienu ficer Eni Vifoku Zaftiti Lontschafft Vfo fpodobno Pokorfchino fturitti, tudi nikomar obene goluffie, ali contrabanda, perpuftiti, tudi nikar fam te ifte fturitti, famutfch ene Vifoku Zaftite Lontschafft nuz ienu bolfchanie, kar vam ie nar bole mogotfche pomifsliti, Vfo fkodo, ienu Nauarnoft braniti, ienu obernti, Jenu vfe letu fturitti ofschete, kar ie edan Pofchteni Hlapez ienu fchlufchabnik fuoiemu Gospodu dolfchan fturitti, ienu fperfego fauefan. *Perfega.*

Vfe letu kar ie meni fedai na prei derfchanu, ienu branu, ienu fem iest dolfchan fturitti, oblubim iest vfeh punctich fueftu, prau, prauizhnu, Jenu guifchnu derfchati, koker meni Gospud Bug pomagai. Jenu niega Zhastita Matti Bofchia Diuiza Maria, ienu Vsi Suetniki. Amen.“

Tako so pisali pred 200 leti v pisarnicah kranjskih. Da to ni bil jezik slovenskega naroda, je očitno na prvi pogled; saj tudi danes bi marsiktera pisarnica ne skovala boljega, čeravno imamo v knjigah in pismih pravilen slovensk jezik. Vendar če bi bil jezik tudi tak bil, ni bil slabši od nemškega, ki so ga takrat pisali. Vpričo tega damo čitateljem našim odlomek iste prisega v nemškem jeziku, ki se glasi tako:

„Ihr werdet Schweren zu Gott dem Allmechtigen mit aufgeregten dreien fingern einen leiblichen aidt, daß ihr Einer Er- löb- Landt. Von allen Vier Ständen dieses Hörtzogthumbs Crain geföll, als derofelben bestellter Einnember des Neuen Wein imposto zu Kanfer nach außweisung der Instruction vnd übergebenen Tariffa threulich vnd aufrichtig zu euern threuen henden Von menigfchlichen, niemandt ver- fchont, noch außgenommen fleiffig einnembern, Dieselben geföll in ein sonderbar woll Bewahrte Truhnen legen, vnd davon guete, erbare, vnd aufrichtige raittung halten, die Geföll für Euch selbst nit angreifen Bil weniger ander- weegß Berwenden, sondern auf wollgedacht Einer Er. löbl. Landtschafft itd.“

*) Ti nasveti se vjemajo s temi, ki jih je vrednik tega lista priobčil v seji mestnega odbora 26. u. m., ter obljubil o tej zadevi izročiti dotične predloge.